

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר: (אבות פרק ראשון משנה ה)

יוסי בן יוחנן איש ירושלים היה אב בית הדין הראשון מתקופת הזוגות. בן זוגו, הנשיא, היה יוסי בן יעזר איש צרדה.

יהי ביתך פתוח לרוחה: בא להוסיף על חברו, שכמו שיהיה ביתו בית ועד לחכמים, כן יהי ביתו פתוח לרוחה לאורחים ולעניים כביתו של אברהם אבינו שהיה פתוח לארבע רוחות העולם, כדי שלא יצטערו העניים לבקש הפתח ויכנסו דרך פתח זה ויצאו דרך פתח אחר, ולא יתביישו מהעוברים והשבים... ורוצה לומר כי תלמוד תורה עם גמילות חסדים, שניהם כאחד טובים. וכמו שאמרו בפרק א' מסכת ראש השנה (יה). ובפרק מצות חליצה (יבמות כה). רבה דעסיק בתורה - חיה ארבעין שנין (חי ארבעים שנה). אביי דעסיק בתורה ובגמילות חסדים - חיה שתין שנין (חי שישים שנה), אף על פי שהיו מבני עלי ונגזר עליו ו"כל מרבית ביתך ימותו אנשים". ואמרו בפרק א' מסכת עבודה זרה (יז): כל העוסק בתורה ואינו עוסק בגמילות חסדים, דומה כמי שאין לו אלוה. ואמרו במסכת דרך ארץ (פ"ט מ"ו) היתה בדלתי ביתך שלא יהיו סגורים בשעה שאתה מיסב באכילה ובשתייה, מפני שדלתי ביתך מביאין אותך לידי עניות.

ויהיו עניים בני ביתך: אזהרה שנייה בגמילות חסדים, שיהו שמשו עניי ישראל ולא יקנה עבדים. וכמו שמצינו בפרק הזהב (בבא מציעא ס:): שלא רצה רבא לקנות אותו עבד, דאמר ליה: זבנן (קנה אותי), ואמר ליה: יהיו עניים בני ביתך, שטוב לתת לחמו לעניים והם ישרתוהו, ולא שיוציא ממונו לקנות עבדים אשר לא מבני ישראל המה...

מגן אבות לרבנו שמעון בר צמח דוראן, הרשב"ץ, ספר-אלג'ר, 1361-1444

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר יהיה ביתך פתוח לרוחה וגומר. לפי שזכר למעלה שמעון

הצדיק שעל גמילות חסדים העולם עומד, בא ללמד איך יתנהג בגמילות חסדים ואמר יהיה ביתך פתוח לרוחה, פירוש שלא ירגיל עצמו לאכסן ביתו העניים לבד, אלא יהיה ביתו פתוח לכל עובר ושב, בין עשיר בין עני, שיהיה להם רוחה ונחת רוח, כי זאת המצוה היא יקרת ערך עם העשירים שלא חסר להם כלום, עם כל זאת שיקבלו הבעל הבית ימצא העשיר רוחה ונחת, כל שכן העניים, כי זאת המצוה היא קיום העולם כנוכח לעיל, העולם עומד, והעניין הוא שהקיבוץ המדיני שהוא קיום העולם הוא קיומו ועיקרו על זאת המצוה, שאי אפשר שיהיה הקיבוץ המדיני ולא יושלם סדורו, אלא בהיות בני המדינה עוזרים זה לזה וגומלים חסד זה לזה במלאכות ובפעולות כנודע, שאם לא יעזרו זה לזה, או ינגדו זה לזה יפסיד הקיבוץ המדיני, ולזאת הסיבה נתרחקו עמון ומואב מלבוא בקהל, מדה כנגד מדה, הם לא רצו לעשות עם ישראל גמילות חסדים, כי לא קדמו אותם בלחם במים (דברים כג, ה), גם כן נענשו שלא יהיה להם קיבוץ מדיני עם ישראל ולא יבואו בקהל מידה כנגד מידה. וזה שאמר התנא יהיה ביתך פתוח לרוחה לכל אדם, שלא יהיה סגור בפני שום אדם אפילו מהגוים וכיוצא, ובזה ימשך מזה מידה אחרת טובה ויהיו עניים בני ביתך, שלא יתביישו להיכנס לביתך, בראותם דכל דכפין יתי ויאכל אי נמי (או גם) דאם תאמר אין לו עושר לעשות זאת. לזה אמר ויהיו עניים בני ביתך כלומר שבני ביתך יתפרנסו כמו העניים בצמצום גדול, אבל לצדקה תפזר באופן שמה שתצמצם כאן תוציא כאן ותוכל לעשות המצוה...

אהבה בתענוגים לרבנו אברהם אזולאי, 'מרן החיד"א', מרוקו-ישראל, 1570-1644

יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך. יש אדם נדיב לב, ורצה שיכנסו רעבים לתוך ביתו וישבעו, וכל דכפין ייתי ויכול, גם כל דצריך ממיני מרקחות ומיני סממנים, לחולים ולזקנים ולילדים קטנים ייתי ויקח, אך הוא אינו יושב בביתו אלא כוליה יומא נפיק לשוקא (כל היום יוצא לשוק), וגם כשהוא בביתו יושב בעלייתו, ואינו יודע מהבאים לבקש מכל הנזכרים לעיל, אלא כל הדברים מסורים ביד בני ביתו, אשר מופקדים על אוצרות הבית ועל בית התבשיל, ואלו אף על פי שאין נותנים משלהם, צרה עיניהם לתת לכל שואל די מחסורו ולמלאת בקשתו, לכל הבאים הנזכרים לעיל. לכן מצוה התנא את האדם, יהי ביתך פתוח לרוחה דכל דכפין ייתי ויכול, וכל דצריך ייתי ויקח מכל אשר תשאל נפשו, אך אין דבר זה מסור בידך, אלא ביד משרתיך ובני ביתך הממונים על אוצרות מאכל ומשתה, ואפשר שהם נועלין דלת בפני כל שואל, לכן אצווח שיהיו עניים בני ביתך, אלו בני הבית אשר ממונים על אוצרות ביתך ועל בית התבשילין שלך, שהם יושבים אצלך בשכירות, תביא אנשים שהיו מתחילתם עניים שיודעים צרת העניות, הן מצד הרעבון הן מצד חסרון הדלות הנוגעת לבריאות הגוף, כמה קשים ומרים חסרונות אלו לאדם הנצרך ואין לאל ידו, כדי שיתמלאו רחמים על אלו הנצרכים לדפוק דלתי ביתך, למלא שאלתם ולתת להם מחסורם מן מיני מאכל ומשקה הנמצאים בברכת הבית, ולא ישיבו פניהם ריקם.

חסדי אבות לרבנו יוסף חיים, הלבן איש חי, עיראק 1832-1909

למי פונה המשנה? מה הן הבעיות אותן היא מציפה?
מה היא מציעה? על מה צריך לוותר?

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר:

יהי ביתך פתוח לרוחה. ויהיו עניים בני ביתך. ואל תרבה שיחה עם האישה.

(מסכת אבות, פרק א' משנה ה')

- יוסי בן יוחנן איש ירושלים היה אב בית הדין הראשון מתקופת הזוגות. בן זוגו, הנשיא, היה יוסי בן יועזר איש צרדה. (במאה 2-לפנה"ס)
- מסכת אבות הנקראת גם פרקי אבות הוא שמה של המסכת התשיעית בסדר נזיקין, שהוא הסדר הרביעי מבין ששת סדרי המשנה. מסכת זו עוסקת בענייני מוסר, מידות טובות ודרך ארץ. מסכת זו מכילה חמישה פרקי משנה, ופרק נוסף של ברייתא, המכונה "קנין תורה".

פלימו היה רגיל לומר כל יום חץ בעיני שטן.

יום אחד ערב יום הכיפורים היה, נדמה לו כעני. הלך ודפק בדלת. הוציאו לו לחם.

- אמר לו: יום כמו זה, הכל בפנים, ואני בחוץ?

הכניס אותו והביאו לו לחם.

- אמר לו: יום כמו זה הכל ליד השולחן ואני לבדי?

הביאו אותו והושיבו אותו ליד השולחן.

היה יושב. מילא את עצמו בשחין ומגלה עליו והיה עושה בו דברים מאוסים.

- אמר לו: שב יפה.

- אמר לו: תנו לי כוס.

נתנו לו כוס, השתעל והכניס בו כיחו. גערו בו. עשה עצמו כמת שהיו אנשים אומרים פלימו הרג אדם פלימו הרג אדם.

(תרגום תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף פא)

פִּי יְהִיָּה בָּךְ אֲבִיוֹן מֵאֶחָד אֲחִיךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר הוֹ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ

לֹא תֵאֶמֶן אֶת לִבְךָ וְלֹא תִקְפֵּן אֶת יָדֶךָ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיוֹן:

פִּי פֶתַח תִּפְתַּח אֶת יָדֶךָ לֹא וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ דֵּי מַחְסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לּוֹ:

(דברים: פרשת ראה, פרק ט"ו, פס' 7-8)

כי האדם שקופץ ידו, בראשונה נתייעץ עם ליבו, ומקשה ליבו ייפו ל ברעה. לפי שאומר לו ליבו, הרבה עניים בני ביתך, יותר טוב שתתנהו להם. וכן אומר לו ליבו, ועוכר שארו אכזרי, והרי אתה טורח ביום ובלילה, שינה בעינך אינך רואה להרוויח ח מוזנותיך, ועתה תתנהו מאכל לעם לציים. הם ילכו ויקוששו להם תבן, מאשר ימצאו כאשר עשית אתה, בענייך שבוז מקשה ליבו וקופץ ידו.

צרור המור לרב אברהם סבע, ספרד-אלג'יר, 1450-1509

אל תאמצו באמור כי רע העני בעיני ה' והוא שונא לו, באופן שתאמץ את לבבך היצר הרע למנוע מהאביון לחם באמור שאתה מורד בו יתברך אם תיתן לו, ולא תקפוץ את ידך מלתת לו מאומה, כי מאמצך את לבבך תבו א לקפוץ ידך גם אחר שפתחת אותו לתת לו תבוא לקפוץ אותה באמור כי לא על חנינם החסיר לחמו ממנו הוא יתברך והיא סברת טורנספורנוס.

תורת משה לרב משה אלשייך, תורכיה-ישראל, 1520-1600

על כן התורה מצווה "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך", אם תקשה לבך, ידך תיסגר, שאז האצבעות שוות ואז תאמר לו לך תעבוד כמוני, אלא כי פתוח תפתח את ידך, ואז תראה האצבעות שיש בניהן גדולים וקטנים, כך ברא הקב"ה בבני האדם גדולים וקטנים וזה חי מזה.

ליקוטי אהרון לרב ישועה ללום, אלג'יר, 1901-1950